

Monumentnummer*: 531388

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 11 januari 2013
Kadaster deel/nr 82685/132

Woonplaats* Bussum
Gemeente* Gooise meren
Provincie* Noord-Holland

Locatiernaam Bussum
Locatieomschrijving Offensief voor Naarden, werk no. IV

Kadastrale gemeente* Bussum
Sectie* D
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 8122

Omschrijving**

Cluster 10. Gecreneleerde muur.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

GECRENELEERDE MUUR als zeldzaam, circumvallierend gebouwd onderdeel van de verdediging van het Fort Werk IV van het Offensief voor Naarden. Naarden is van oudsher een belangrijke vestingstad, maar de vesting was kwetsbaar vanwege de hoge ligging op de uitlopers van het Gooi, die een acces tot Amsterdam boden. Behalve doorlopende vernieuwingen aan de vesting zelf, werden reeds vroeg ook buiten Naarden verdedigingswerken aangelegd. Vanaf 1868 kwam het Offensief voor Naarden tot stand. Het bestond uit een hoofdwerk (Fort Werk IV) en vier flankerende werken. De vijf werken lagen in een halve cirkel ten zuiden en oosten van Naarden. Tot de bouwwerken op fort werk IV behoort een gecreneleerde muur, dat wil zeggen een muur die is voorzien van schietgaten. Dergelijke muren werden aan het einde van de 19de eeuw in Pruisen vrij veel toegepast, maar voor Nederland is deze uniek. Op de hoeken van de gecreneleerde muur zijn in totaal vijf uitstulpingen gebouwd, oreillons of 'oortjes' genaamd. Vanuit de 'oortjes' kon de droge gracht vóór de muur naar weerskanten onder vuur worden genomen. Ze moesten in oorlogstijd met hout en een laag aarde worden bedekt. Aan de noordwestzijde is de gecreneleerde muur bij de aanleg van een sportveld in de jaren dertig van de 20ste eeuw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gedeeltelijk afgebroken. In de periode 2005-2008 heeft een restauratie plaatsgevonden, waarbij het afgebroken deel van de muur niet is gereconstrueerd.

Omschrijving

De in de droge gracht gelegen GECRENELEERDE MUUR uit 1868-1870 is meer dan 150 m lang, circa 3 meter hoog en opgetrokken in baksteen in kruisverband. De muur is spiegelbeeldig symmetrisch gebouwd en is afgewerkt met een ezelsrug en op sommige (gerestaureerde) delen met een vlakke hardsteenafdekking. De muur is aan de binnenzijde voorzien van lisenen. Zowel in als tussen de lisenen zijn op schouderhoogte smalle schietgaten aangebracht. Op de hoeken zijn in totaal vijf uitstulpingen of oreillons ('oortjes') aangebracht; vier op de (vrijwel haakse) hoeken en één op de centraal-frontale zeer stompe hoek. De gecreneleerde muur ligt aan de noordwestzijde, iets voor de uitgang van de bomvrije wachthuizen en loopt door tot aan de poterne, die twee uitgangen heeft aan de zuidoostzijde (frontzijde) van het fort.

Waardering

De GECRENELEERDE MUUR van het Fort Werk IV van het Offensief voor Naarden is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het onderdeel is een zeldzaam voorbeeld van een van schietgaten voorziene muur als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie uit de periode 1868-1870.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is uniek als enige gecreneleerde muur in de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

* Het onderdeel dateert uit 1868-1870 en is mede door de restauratie in 2005-2008 als zeer gaaf te bestempelen, uitgezonderd het sinds de jaren '30 ontbrekende en bij de restauratie niet gereconstrueerde deel van de centrale noordwestzijde.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument